

Felszántatlan területeken:

Tanulmányok Brezsnýánszky László 65. születésnapjára

Szerk. Fenyő Imre – Rébay Magdolna, Csokonai Könyvkiadó,
Debrecen, 2010

Pornói Rita: In honorem Brezsnýánszky László

Felszántatlan területeken címmel Brezsnýánszky László 65. születésnapjának tiszteletére konferenciát rendezett a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kara Neveléstudományok Intézete és a DAB Nevelés-, Művelődéstudományi és Pszichológiai Szakbizottsága. Az ott elhangzott előadások szerkesztett változatát mutatja be az azonos címmel megjelent vaskos tanulmánykötet.

Brezsnýánszky László a Debreceni Egyetem nyugalmazott habilitált docense. Oktató- és kutatómunkája elsősorban a nevelélmélet szakterületéhez kapcsolható, emellett a Debreceni Egyetemen folyó tanár- és pedagógia szakos képzés történetét kutató műhely vezetője.

A könyv négy fejezetébe foglalt tanulmányok sok esetben még feltáratlan/felszántatlan területekre kalauzolják az olvasót. Különböző korok eszméinek izgalmas tárháza a 19. századtól egészen a 21. századig terjedő időszakot átölelő mű, mely sokféle tárgykörből ad ízelítőt. A szerzők különböző aspektusból szemlélik a neveléstudomány problémáit: ki a filozófus, ki a szociológus, más a történész szemével keresi a válaszokat.

A történelem során számtalanszor felmerült a kérdés; milyen az ideális tanár alakja, milyen a jó nevelés, melyek azok a pedagógiai alapelvek, amelyeket követni kell, annak érdekében, hogy művelt és erkölcsös polgárokat neveljünk? A felmerült kérdésekre nehéz választ adni, de talán segítségünkre lehet ez a tanulmánycsokor, útmutatást nyújthat a tanári pályára készülőknek vagy a már gyakorló pedagógusoknak. Az útmutatás szót használtam, hisz minden korra érvényes „hogyan lehetünk jó tanárok?”-recept nincs, de akadnak olyan elvek, örök értékek, amelyek nem hiányozhatnak a pedagógus személyiségéből, s ezeket a különböző korok történelmi aspektusból való kutatása során találhatjuk meg.

A tanulmánykötet Szabó László Tamás laudatiojával kezdődik. Az első fejezetet Pukánszky Béla *Paradigmák a magyar pedagógusképzés történetében* című tanulmánya nyitja meg, amelyben a tanító- és tanárképzés összevetését olvashatjuk.

A Johann Friedrich Herbartról szóló írás választ próbál adni arra, miért jelenik meg Herbart a reformpedagógiai irányzatok negatív ellenpárjaként. Herbart nevelésfilozófiájának lényege, hogy a nevelést az erény szolgálatába állítja, az erény pedig nem más, mint a gyakorlati eszmék megvalósulása. Az idealizmus állításaival szakítva – mely szerint egyetlen reale létezik, az Én, s ez minden okságtól fogva létező, a külvilág pedig nem más, mint az Én szükségszerű alkotása – alakította ki Herbart saját filozófiai rendszerét. Bicsák

Zsanett Ágnes a nemzetközi Herbart-kutatások eredményeit felhasználva kívánja felhívni a hazai tudóstársadalom figyelmét a téma fontosságára és méltatlan mellőzésére.

„Az embernek az a rendeltetése, hogy magát, és általa nemzetét és nemét erkölcsösebbé tegye (mert az erkölcsiségben rejlik a legmagasabb érték).” idézi (45. o.) a herbartianizmus magyar képviselőjét, Fináczy Ernőt Orosz Gábor, aki *Fináczy Ernő és Prohászka Lajos kapcsolata* című írásában e két személy, mester és tanítvány közötti kapcsolatot többek között levelezésük segítségével tárja fel.

Fenyő Imre *Karácsony Sándor nemzetkarakterológiai koncepciójáról* című művében a nemzeti önmeghatározás és az ezzel szorosan összefüggő, napjainkban is aktualitást élvező kérdésekre keres válaszokat, mint például hogyan, milyen nemzetkarakterológiai jellemzőkkel definiáljuk nemzetünket Európában, ki a magyar, mitől magyar a magyar?

A neveléstörténeti kutatások sorát gazdagítja Erdeiné Nyilas Ildikó a Debreceni Magyar Királyi Középiskola Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziuma történetének ismeretével, s ezen belül Kiss Árpád pedagógiai munkásságának bemutatásával.

Vargáné Nagy Anikó a kutatásokban egyre nagyobb szerepet kapó oral history módszerét felhasználva ad képet Jausz Béla alakjáról.

Az Oktatáspolitikai és iskolatörténet című fejezet érdekes adalékokkal szolgál mind az európai, mind pedig a hazai oktatási viszonyok megismeréséhez. *A csehországi oktatáspolitikai megszületésének körülményei a XVIII. század második felében* című írásában Ugrai János a felvilágosodás új világrendszert kialakító eszméinek megjelenését vázolja fel, a cseh tanügyben a változást indukáló személyeket (Karl Heinrich Seibt, Franz Stephan Rautenstrauch stb.) és eseményeket kiemelve.

A reformkorban a nevelés a közbeszéd egyik fontos témájává vált. Vita alakult ki a házi és az otthoni nevelés előnyeiről-hátrányairól. Virág Irén *A magánnevelés és a köznevelés dilemmája a reformkori sajtóban* című tanulmányában – többek közt – Széchenyi István, Fáy András és Teleki Pál érveit ismerteti. *Pornói Imre Az oktatási idő meghosszabbításának problémái a XIX–XX. századi Magyarországon* című munkájában az 1800-as évektől egészen 1945-ig követi nyomon a bekövetkezett változásokat, felidézve az adott kor oktatáspolitikáját meghatározó személyeket, bemutatva a legfontosabb eseményeket.

Az arisztokrácia neveltetési szokásairól ad képet az 1856-ban, a Bécs melletti Kalksburgban, a jezsuiták által alapított gimnáziumról szóló tanulmány *A kalksburgi jezsuita kollégium magyar szemmel* címmel Rébay Magdolna tollából.

Debrecen város és a régió neveléstörténetéhez szorosan kapcsolódik Ady Lajos személye, aki tankerületi főigazgatóként tevékenykedett a városban, míg a Hóman-féle minisztérium személyi politikájának veszteseként át nem helyezik Budapestre (lásd Vincze Tamás írását).

Trencsényi László az 1945 utáni évtizedekre helyezi a hangsúlyt, s a reformpedagógiai indíttatású személyek munkásságát mutatja be.

Az eddigiekkel ellentétben a jelen korra fókuszál *Az oktatás–nevelés társadalmi dimenziói és a Tanári szerepek, kompetenciák, gyermekkép* című két utolsó fejezet.

Kozma Tamás, az oktatás kutatásában kiemelkedő fontosságú témával, a tanulórégiókkal ismerteti meg az olvasót, kifejtve, hogy a mai tudásalapú társadalom és a gazdasági

fejlődés különböző regionális egységeket hív életre, melyek fejlődési üteme eltérő képet mutat. Egy-egy régió képét, fejlődésének ütemét számos elem befolyásolja, így gazdasági szerkezete, kulturális kompetenciája, politikai és társadalmi kapcsolatai. Tény, hogy a régiók versenyképességük fenntartását csak a megfelelő szellemi tőke igénybevételével tudják elérni. Ehhez pedig elengedhetetlen az oktatási intézmények működésének támogatása és fejlesztése.

Buda András tanulmánya a tanári kompetenciák rendszeréről ad képet. Az Európai Unió által életre hívott kompetencialistát hasonlítja össze a magyar viszonyokkal. Írásából kiderül, hogy az Európai Unió szakértői milyen jellemzőkkel illetik az úgynevezett „optimális tanár” személyiséget. Holik Ildikó, a magyar felsőoktatást is átalakító bolognai folyamatról és a tanári mesterképzés gyakorlati tapasztalatairól ad számot.

Etika, érték – milyen tartalmuk van ma ezeknek a szavaknak? Erről is szól Györgyiné Koncz Judit tanulmánya. Hogyan értelmezzük a család szót, mint a társadalom alapját képező sejtet? – teszi fel a kérdést V. Gönczi Ibolya a *Vértjeink és páncéljaink* című írásában. Sajnos a mai magyar viszonyok nem adnak okot a megnyugvásra. A család, mint közösség szétesőben, így az iskolára, s ezáltal a pedagógusokra egyre nagyobb feladat hárul a gyermek egészséges lelki fejlődésével kapcsolatosan. A társadalmi bűnmegelőzési programokban kiemelkedő szerep jut a tanárok munkájának, illetve a szülő és a pedagógus együttműködésének – teszi hozzá V. Gönczi Ibolya –, ebben az alulszocializált környezetben azonban nehéz megtalálni a közös nevezőt, mely alapját képezi egy egymást segítő kapcsolatnak.

A már gyermekkorban észlelhető lelki eredetű problémák számának kimutatható emelkedése, a szorongásos megbetegedések gyakorisága azt jelzi a társadalom számára, hogy zavar van a rendszerben, s ez változtatásokért kiált. Az ezzel a jelenséggel szorosan összefüggő iskolán belüli zaklatások szintén ennek az értékrelatív, „posztmodern” világnak kísérőjelenségei – olvashatjuk Buda Mariann *Társadalmi környezet és az iskolai zaklatás* című tanulmányában. A tradicionális értékekben bekövetkezett válság begyűrűzött a társadalom minden szintjére. Az emberek közötti kapcsolatok tekintetében a deszenzitizáció jelensége figyelhető meg. E folyamat bizalmatlanságot és boldogtalanságot eredményez. Az ebben a társadalmi környezetben beiskolázott sajátos nevelésű gyermekek beilleszkedése a társadalmi nemtörődömség időszakában problémákba ütközik, erre kínál potenciális megoldást az észak-írországi SENCO (Special Educational Needs Coordinator) példájával Pető Ildikó.

Az alap- és középfokú tanulmányok elvégzését követően kiszakadni az addig megszokott családi környezetből, bekerülni az egyetemek, főiskolák falai közé, sok esetben beilleszkedési problémákat okozhat a diáknak. A felsőoktatási intézményekbe bekerült tanulók szocializációs és motivációs képességének vizsgálata érdekes kérdéseket vet fel: hogyan tud/képes az új környezethez megfelelően alkalmazkodni, annak részesévé válni? Ezekre a kérdésekre kínál választ Pusztai Gabriella *A hallgatói szocializáció megújuló perspektívában* című tanulmánya.

Engler Ágnes *Levelező hallgatók tanuláshoz való viszonya* című írásából megtudhatjuk, milyen motiváló és gátló tényezőkkel kell számolni a levelező tagozatos diákoknak tanulmányaik során, milyen szerepet játszik a továbbtanulásban a belső ösztönző erő, illetve

a gazdasági helyzet, a munka világának való megfelelés. Érdekes képet nyújt az összetartozás-identitás tárgykörében a *Határon túli magyar diákok élethelyzete az erdélyi és a magyarországi felsőoktatásban* című tanulmány Takács Tamarától.

A Hersey-Blanchard-modell felhasználásával vizsgálja Chrappán Magdolna a vezető-beosztott kapcsolat lehetséges variációit. A gyermekkorra, a gyermek életére vonatkozó felfogások az utóbbi évtizedek gazdasági-társadalmi változásainak hatására módosultak. Mára kialakult egy új interdiszciplináris gyermektudomány, amely a gyermeket mint szociális, kulturális konstrukciót értelmezi. Erről az új szemléletmódról ír Szabolcs Éva.

Ez az írás csak rövid ízelítőt ad a könyvben szereplő huszonnégy tanulmányból. A bemutatott kötet szerkezetileg és tartalmilag is igényes munka.

A tanulmánykötet szerzői újabb értékes munkákkal bővítették a neveléstudományok világát, ezzel méltó módon köszöntve kollégájukat, volt tanárukat, Brezsnányászky Lászlót.

A szalézi rend Magyarországon.

Szerkesztette: Lengyel Erzsébet. Don Bosco Kiadó, 2013.

Thullner Zsuzsanna: Száz éve van jelen hazánkban is a szalézi rend nevelői kultúrája

Ferenc pápa 2013. március 27-én engedélyezte Sándor István boldoggá-avatási dekretumának a kihirdetését. Ez a talán furcsán hangzó mondat nemcsak a katolikusok számára, hanem általában a tanárok, nevelők számára fontos dolgot takar. A katolikus egyház egy olyan tanárembert emel a boldogok sorába, a szentéletű, életvitelükkel példát mutató emberek közé, aki annyira szerette diákjait, hogy kész volt életét áldozni értük. Amikor 1951-ben illegális nyomászki és nevelői tevékenysége kezdett szemet szúrni az uralkodó hatalomnak, a hamis útlelél a kezében volt, mégis úgy döntött, nem hagyja magára a rábízott fiatalokat. Hazug vádakkal elítélték, és 1953-ban kivégezték.

Ez a rendkívüli fiatalember, aki szegény diákok keresztény nevelésével foglalkozott, a szalézi rend tagja volt. Szerzetesrendjének története sem kevésbé különleges, mint az ő személyes élettörténete. Éppen száz éve telepedtek le Magyarországon: ennek az eseménynek állít emléket az évfordulóra megjelent, fotókkal gazdagon illusztrált könyv, egy szerzetesrend története a közép-kelet-európai történelem viharos évszázadában. Lapozgatom, régi fotókat látok, a képeken sok-sok gyereket. Fegyelmezett társaságoknak látszanak, s közben tudom, hogy javarészt nehéz sorsú, kallódó gyerekek. És az is kiderül, hogy a fegyelmező erőt nem a szigor jelentette. A szalézi nevelés vidámságban, családias légkörben zajlik.